

Kultur

IDAG: NÖJE S32 • **SPORT** S34 • **SERIER** S48 • **VÄDER** S49 • **RADIO&TV** S50

KONST. **Maffig utställning på Thielska galleriet om värmlänningen Axel Törneman**

■ Adam Korpskog är curator för den stora Axel Törneman-utställningen som har vernissage på Thielska galleriet i helgen. Där visas 78 verk av värmlänningen som var en av pionjärerna inom modernismen. Verket i bakgrunden heter Dären. FOTO: PER MYREHED

En pionjärs återkomst

■ En värmländsk pionjär inom modernismen ska lyftas fram ur skuggorna. Axel Törnemans gärning och liv är temat för en helt nyproducerad, ytterst omfattande utställning på Thielska galleriet i Stockholm.

– Det är den största på i alla fall 50 år, säger curatorn Adam Korpskog.

Under lördagen invigs utställningen Bohemliv och modernitet, där inte mindre än 78 verk av Axel Törneman visas.

Utställningen kommer precis hundra år efter att Törneman hade sin sista separatutställning i livet, och 96 år efter hans död.

Axel Törneman föddes i Persberg utanför Filipstad och hans konstnärliga talanger tog honom till såväl

Stockholm som München och Paris. Han slog igenom stort, blev hyllad och erkänd – men efter hans för tidiga död blev det ganska tyst.

– Han blev mer eller mindre bortglömd när han dog, 45 år gammal, säger Adam Korpskog.

Han är konsthistoriker och har fått uppdraget att kurera utställningen – men har följt Törneman i spåren redan tidigare.

– Jag upptäckte honom för ungefär tio år sedan och tyckte att han var en väldigt häftig konstnär, med härliga färgfanfarer, riktiga eldkvastar, berättar han.

Detta i kombination med de stora formaten förför:

– Det är lite som när man kommer till New York, när man bara måste titta upp på de höga husen! Man känner sig liten och överväldigad, säger han.

Adam Korpskog slogs också över hur pass outforskad värmlänningen var.

– Han finns i konsthistorien, men det är inte så många utanför konstvärlden som känner till honom.

Genombrott

Ändå var Axel Törneman verkligen rosad under sin aktiva tid och hans verk såljs fortfarande på de stora auktionshusen, men kändisfaktorn som omgärdar exempelvis Zorn och Carl Larsson saknas.

– Det är lite motsägelsefullt. Han var en av de första modernisterna och fick ett stort internationellt genombrott med målningarna Nattcafé och Bretagnare. Han tog hem dem till Sve-

HÄFTIGA VERK

”En väldigt häftig konstnär, med härliga färgfanfarer, riktiga eldkvastar!”

Adam Korpskog, curator, om Axel Törneman

rige sedan och alla tyckte de var jättehäftiga, säger Adam Korpskog.

Under sina Parisår skildrade Törneman bohemlivet, som han också deltog i, men ändå brukar han inte riktigt ses som en av bohemerna.

Exotiskt nattliv

– Han var väldigt kontinentalt och kunde verkligen Parislivet i skildringarna och i Sverige tyckte man det var exotiskt.

På målningarna syns nöj-

esliv och festande människor, men han målar också kottor, ett slags lite ”finare” prostituerade. Han tar inte ställning för eller emot, eller gör han? Adam Korpskog lämnar frågan öppen:

– Vad vill Törneman säga med Nattcafé? Vill han säga att det är dekadent, är det kritik eller humor?

Törneman gjorde Nattcafé i två versioner. Den ena köptes av Ernest Thiel:

Forts. på nästa sida

KONST. Axel Törneman hade Värmland med sig i konsten

"Han reste till Paris, men är än

→ "Thiel tänker visst så småningom skaffa sig en samling af mina arbeten. Och han har endast förstklassig konst i sitt gallerie så jag behöver icke skämmas för sällskapet", skrev Törneman om detta i ett brev, som citeras i utställningskatalogen.

Och den andra versionen? Den hänger vanligen i NWT-huset i Karlstad, men är just nu utlånad till Thielska och utställningen.

Tog nya vägar

Efter hemkomsten till Sverige lämnade Axel Törneman Paris också i sin konst. Han slog snart in på nya vägar i konstnärskapet.

Det kan ha bidragit till att han senare hamnade i skymundan, liksom att värmlänningen gick sin egen väg inte bara i måleriet.

Han gillade inte konstnärliga manifest, ville inte ingå i några grupperingar och marknadsförde heller inte sig själv i någon högre grad.

- Han var mycket av en solitär, konstaterar Adam.

Han ställde inte ut så ofta och när det väl hände var det ofta som en anhalt innan han gick vidare i sitt skapande, i en ny riktning.

Spektakulär variation

I Sverige arbetade Axel Törneman mycket med stora fresker i offentliga miljöer, men gjorde också bokomslag och frimärken(!).

- Han hade verkligen förmågan att variera kompositioner, färger och format på ett spektakulärt sätt, säger Adam Korpskog.

Den variationen lyfts också fram på utställningen.

- Han är väldigt mycket mer än Nattcafé. Man behöver se andra saker också för att få helheten, tycker Adam Korpskog.

Ett nytt genombrott?

Det har besökarna på museet nu verkligen chansen att göra. Detta är utan omsvep

den största utställningen av hans konst på över 50 år. Millesgården hade en utställning för 30 år sedan, men den var mindre. Även Rackstadmuseet har uppmärksammat Törneman, men nu är det dags för en riktigt maffig utställning i huvudstaden.

Senare i vår skildras Törneman även i en ny bok - den första riktiga biografien.

Ska 2021 ge succékonstnären som glömdes bort ett nytt genombrott?

- Svårt att veta. Kanske! säger Adam Korpskog.

Han håller tummarna:

- Jag hoppas att Törneman ska få något slags omvärdering och att man ska fokusera mindre på Nattcafé och mer på helheten. Det är helhetsgreppet man behöver för att förstå honom som konstnär.

Törneman flyttade aldrig tillbaka till Värmland. När han kom hem till Sverige bosatte han sig i Stockholm

och kom så småningom att bo med sin familj i en villa intill Thielska galleriet.

Arbetskildringar

Det värmländska arvet hade han med sig ändå. Han gjorde till exempel en hel del målningar som motivmässigt tar upp det industriella Värmland, med arbetarskildringar från bruk.

- Han reste till Hagfors och Nykroppa och Eda glasbruk. Om Törneman hade fått leva hade han kunnat bli en av de stora svenska socialrealisterna, som Amelin, säger Adam Korpskog och avslöjar att Törneman skänkte en Hagforsmålning till Sovjetunionen.

- Han donerade den till Sovjetunionen i början av 20-talet. Den finns antagligen någonstans i Kreml. Han fick tackkort av Lenin.

Men var han kommunist? Tveksamt - Adam Korpskog tror att det kan ha handlat om att många på den här

tiden såg Ryssland som de som stoppade första världskriget. Det fanns därtill intressanta konstströmningar i Ryssland vid den här tiden.

Gnistor från Värmland

Konsthistorikern tycker också att man även i de parisiska miljöerna kan ana spåren av Värmland, där det gnistrade från hyttor, smedjor och hammare.

- I hans konst från Paris finns flammor och stråk som han själv menade var inspirerade av hans uppväxt i Värmland.

Värmland syns också i målningen Dären, som föreställer en man som spelar på en fiol med en trädgren. Bilden var inspirerad av Selma Lagerlöfs En herrgårdssägen, men påminner också om naturen han hade med sig från barndomen i Persberg.

- Den blir en symbol för Törneman. Han reste till Paris, men är ändå kvar på berget i Persberg.

Lena Richardson

054-19 97 75

lena.richardson@nwt.se

Fakta

Utställningen "Axel Törneman. Bohemliv och modernitet" pågår den 6 februari till den 6 juni på Thielska galleriet. Thielska har en av Sveriges största Törnemansamlingar, men museet har även lånat in verk från andra museer, företag och privatpersoner.

Axel Törneman föddes i Persberg 1880 och dog i Stockholm 1925. Hans dramatiska kompositioner och motiv i starka färger gjorde honom till portalfigur för den svenska modernismen.

Axel Törneman, Självporträtt med pipa, cirka 1920. Hans färgskala och penselföring var något alldeles nytt på hans tid.

Axel och Gudrun Törneman, sonen Algot samt Axels svägerska Signe (i hatt) i Axel och Gudrun Törnemans hem. På väggarna syns två målningar som visas i utställningen. Fotografier ur Signe och Yngve Törnemans familjealbum.

"Gudrun 1904". Målning av Axel Törneman av sin hustru, sångerskan Gudrun Törneman (f. Høyer-Ellefsen), 73 x 50 cm, privat ägo.

FOTO: BENGT WANSELIUS

KONST. Hans O Bergman från Halland gästar residensstaden för första gången

Hans O Bergman ställer ut på Kika, Konst i Karlstad. Utställningen har vernissage under lördagen och pågår till och med den 27 februari.

FOTO: LENA RICHARDSON

En frihetens konstnär ställer

En abstrakt expressionist med förkärlek för jordfärger och vita nyanser gör Karlstadsdebut i helgen. Hans O Bergman ställer ut på Galleri Konst i Karlstad och bjuder på konst utan regler.

- Alla ser olika saker och de får ha lite fantasi för att se något. Det tycker jag är roligt, säger Hans O Bergman.

Han är uppvuxen i Göteborg, men bor i halländska Åsa sedan många år. Han har varit verksam i konsten sedan mitten av 80-talet och har ställt ut ganska flitigt, men utställningen han nu är aktuell med är hans första i Värmland.

- Det är första gången jag är i Karlstad i hela mitt liv, erkänner han.

Den skadan tar han igen med besked nu. Galleriet är

välfyllt med hans expres-siva, abstrakta målningar. Han berättar att han i början målade mer föreställande, men det abstrakta tog över allt mer med tiden.

- Jag tycker det är roligt! säger han och förklarar att han känner sig friare nu.

Han skapar egentligen bara för sig själv, även om han förstås tycker det är roligt när hans konst uppskattas och köps.

- Men när jag målar försöker jag att inte tänka på att måla för någon annan.

Han målar i olja på duk med pensel, kniv och papperstussar. Bilderna växer fram efter hand, utan någon färdig inre bild att utgå ifrån. Så är han fri och levande i konsten.

- Helst ska man vara tom i huvudet, när man gör det. Picasso sa att det tog honom ett helt liv att lära sig måla

”då kvar på berget i Persberg”

Nattcafé är Axel Törnemans mest kända målning och var också ett av verken som gav honom hans stora genombrott – ”Ett av den svenska modernismens viktigaste genombrottsverk” står det i utställningskatalogen.

FOTO: MYREHED PER

ut i Karlstad

som ett barn. Barn har ju inga regler alls. De kan måla en blå sol, de kan måla gult vatten. Man ska inte ha några regler utan man ska bara måla. De tillfällena när det är så, då blir det bra från början och allt bara flyter på.

Hans O Bergman släpper gärna betraktaren fri också. Han sätter inte alltid titlar på sina verk och när han gör det väljer han ord som är poetiska, men inte styr tankarna

för mycket. ”Grönskande ljus” och ”Vart går jag” är två exempel.

- Kallar jag en målning för Blå fågel, står ju alla och letar efter en blå fågel i den.

Han tycker om musik och lyssnar gärna på såväl rock som opera när han skapar. Kanske syns det i måleriet, kanske inte.

Jordfärger och många vita nyanser är hans favoriter på paletten:

Tre Hans O Bergman-verk i hans karaktäristiska färgskala i väntan på upphängning.

- Det finns mörkvitt, ljusvitt - det blir många nyanser.

Viktigast är ändå friheten och variationen.

- Jag vill inte göra samma

typ av måleri hela tiden. Varje gång jag sätter upp en ny målning vill jag göra på ett nytt sätt.

Lena Richardson

MUSIK. ”Osäkerheten är för stor”

Bälgspelet ställs in

Det blir inget bälgspel vid landsvägskanten i Ransäter i sommar.

- Osäkerheten om pandemins utveckling är alltför stor för att vi ska våga planera för ett Bälgspel till sommaren, säger Kenneth Andersson.

Han är ordförande för Värmlands dragspelsklubbers förbund, vars styrelse tagit beslutet.

- Med den längtan efter dragspelsfesten i Ransäter

som vi har byggt upp alltsedan Bälgspelet 2019, är det ett extra svårt beslut att fatta, men vi ser ingen annan möjlighet än att ställa in. Bara förberedelser inför ett så stort evenemang tar minst sex månader så det var helt nödvändigt att redan nu fatta beslutet, säger han i ett pressmeddelande.

Förhoppningen är en återkomst 2022.

Lena Richardson